

Біржова діяльність

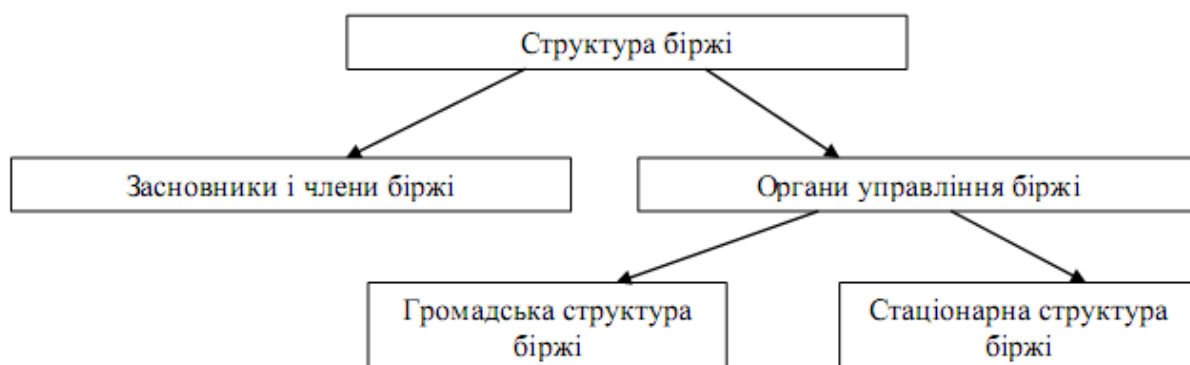
Тема № 2. Товарна біржа як елемент інфраструктури ринку

Тема уроку № 7: Структура управління біржею та її органи

Мета уроку: сформуванати поняття про товарні біржі.

Матеріал уроку:

Організаційна структура біржі будується з урахуванням забезпечення її високої ліквідності, низького рівня витрат, можливості швидкої та поточної інформованості всіх учасників торгівлі й коригування їх дій. Загальну структуру біржі показано на рис. 2.1.

Органи управління біржі складаються з громадської і стационарної структури.

Громадська структура включає загальні збори членів біржі, які є вищим законодавчим органом управління (скликаються щорічно Біржовою радою), і виборні органи в особі Біржової ради (комітету) на чолі з Правлінням біржі й ревізійною комісією. Стационарна структура біржі призначена для ведення господарської біржової діяльності.

Компетенція і функції громадської структури відрізняються й можуть бути специфічними на різних біржах.

Функції загальних зборів членів біржі:

- ✓ загальне керівництво біржею і біржовою торгівлею;
- ✓ затверджує і вносить зміни й доповнення в статут біржі;
- ✓ обирає і відкликає голову Біржового комітету, членів Ревізійної комісії, членів біржового арбітражу;
- ✓ обирає Біржовий комітет;
- ✓ розглядає і затверджує правила біржових торгів, регламенти, положення та інші рішення, обов'язкові для виконання суб'єктами біржових правовідносин;
- ✓ затверджує організаційну структуру біржі, річний звіт голови Біржового комітету про результати фінансово - господарської діяльності біржі;
- ✓ створює, реорганізує і ліквідує філії та представництва, затверджує їх статутні документи;
- ✓ затверджує рішення голови Біржового комітету і Біржового арбітражу про виключення з членів біржі;
- ✓ встановлює розмір плати за брокерське місце, інші внески й порядок їхньої сплати;
- ✓ приймає рішення про припинення діяльності біржі, призначає ліквідаційну комісію, затверджує ліквідаційний баланс;
- ✓ затверджує кошторис на утримання Біржового комітету і персоналу біржі.

Постійно діючим органом управління в період між загальними зборами членів товарної біржі є **Біржова Рада (комітет)**. Вона є контрольно-розпорядчим органом поточного управління біржею і вирішує наступні питання її діяльності:

- ✓ внесення поправок до Правил біржової торгівлі;
- ✓ встановлення розміру внесків, грошових виплат і комісійних зборів;
- ✓ заслуховування і оцінка звітів;

- ✓ підготовка рішень про прийом до членів або виключення зі членів біржі;
- ✓ визначення і встановлення розміру оплати для постійних і разових відвідувачів;

До складу Біржового комітету входять **тільки члени біржі**.

Зборами членів біржі одночасно з Біржовою радою обирається і **Ревізійна комісія**, що здійснює контроль за фінансово-господарською діяльністю біржі за такими напрямками:

- ✓ виконання затверджених кошторисів, дотримання нормативів і лімітів;
- ✓ своєчасність платежів у бюджет;
- ✓ правильність нарахування та своєчасність виплати дивідендів;
- ✓ дотримання біржею і її органами управління законодавчих актів, рішень загальних зборів членів біржі;

✓ правильність ведення оперативного, бухгалтерського й статистичного обліку й

звітності.

Ревізійна комісія веде перевірки за дорученням загальних зборів членів біржі або з власної ініціативи не рідше одного разу на рік. Результати перевірок направляють загальним зборам членів біржі.

До складу Ревізійної комісії не можуть бути обрані члени Біржового комітету або Виконавчої дирекції.

Поточне керівництво діяльністю біржі здійснює **Виконавча дирекція**. Виконавчого директора, його заступників, структуру та напрямок діяльності визначають Загальні збори членів біржі. Директор і службовці біржі не можуть бути членами біржі і працюють за

контрактом.

Права виконавчого директора:

- ✓ без доручення діяти від імені біржі, представляти її в усіх інстанціях та організаціях;
- ✓ укладати договори, видавати доручення, відкривати в установах банків рахунки;
- ✓ здійснювати підбір та представлення для затвердження Біржовим комітетом заступників виконавчого директора;
- ✓ видавати накази й розпорядження;
- ✓ затверджувати положення про структурні підрозділи біржі, про оплату праці її працівників.

До *стаціонарної структури* належать спеціалізовані й виконавчі органи, які здійснюють господарську діяльність, поточну роботу біржі й виконують рішення, які приймають Загальні збори членів біржі.

До виконавчої структури відносять підрозділи, які здійснюють підготовку і проведення біржових торгів:

- ✓ відділ реєстрації, який забезпечує реєстрування біржових посередників, ведення обліку реквізитів і кадрового складу, здійснює видання паролей, акредитацію брокерів, біржових перепусток;
- ✓ відділ економіки, який здійснює взаєморозрахунки між біржовими посередниками та біржею;
- ✓ відділ збору інформаційного банку, який отримує інформацію від посередників і клієнтів, цілодобово відповідає на запити брокерів;
- ✓ інформаційно-розрахунковий центр, який здійснює технічне обслуговування комп'ютерної техніки, акустику біржового залу і програмне забезпечення бази даних;

- ✓ відділ розповсюдження біржової інформації, який займається поширенням біржової інформації серед брокерів та маклерів про результати торгів, що відбулися, товарні ринки, ринкову кон'юнктуру;
- ✓ відділ маклерів, який здійснює торги, реєструє операції, оформляє результати торгів, розпочинає торги, повідомляє про закінчення торгів;
- ✓ ф'ючерсний відділ, який реєструє біржових посередників для участі у ф'ючерсних торгах;
- ✓ аналітичний відділ, який розробляє методи аналізу біржової діяльності, опрацьовує аналітичну біржову інформацію з метою подання результатів до засобів масової інформації;
- ✓ служба безпеки, яка здійснює дотримання порядку перепусток, дотримання загальної дисципліни, забезпечує збереження майна.

Спеціальні функції виконують спеціалізовані органи.

Спеціалізовані органи (відділи) - це окремі біржові комісії та комерційні організації, які здійснюють специфічні функції з обслуговування біржових торгів. До складу спеціалізованих органів входять:

Котирувальна комісія - вона організовує облік різних видів цін (попиту, пропозиції, початкових, заключних, договірних), їх динаміку при завершенні біржових операцій. Інформація про ціни оформляється у біржових бюлетенях і розглядається як біржовий довідник. Біржовий бюлетень є каталогом опрацювання даних про ціни на товари, які були представлені на торги, динаміку зміни в ході торгів, а також заключні ціни.

Функції котирувальної комісії:

- ✓ складання біржових бюлетенів цін на продукцію, підставою для розрахунку яких є угоди певного дня (періоду), заявки про попит і пропозицію та інші відомості;
- ✓ нагляд за своєчасним наданням брокерам, членами і відвідувачами біржі відомостей про укладені угоди за їх участю;
- ✓ надання інформаційно - довідковому відділу інформації про ціни і кон'юнктуру щодо товарів, які не включені в котирування ціни;

- ✓ надання Біржовому комітету пропозицій про зміни або доповнення до порядку котирування, зміни форм бюлетеня, а також про способи його публікації.

Котирувальну комісію очолює один із членів Біржового комітету. До її складу, як правило, входить кілька брокерів.

Комісія зі стандартів та якості (експертне бюро) здійснює наступні функції:

- ✓ визначення якісних характеристик товару, його виду, походження, стану на момент експертизи;
- ✓ встановлення приблизної вартості товару;
- ✓ консультація із загальних і спеціальних питань у спірних випадках;
- ✓ розробка біржових стандартів, типових біржових контрактів;
- ✓ реєстрація, тобто прийняття до обігу і котирування товарів на біржі.

Біржовий арбітраж (арбітражна комісія) - оперативно розглядає спірні питання, що виникають між членами біржі та іншими учасниками біржових торгів під час укладання та виконання біржових угод. Арбітражна комісія не має повноважень зобов'язати сторони виконувати її рішення і, по суті, є узгоджувальною. Арбітражна комісія надає консультаційні послуги з питань, що входять до її компетенції, аналізує правову практику біржі й розробляє напрямки її вдосконалення.

Комісія з торгової (ділової) етики. Виконує функції дотримання членами біржі та її учасниками норм і правил дисципліни виконання та проведення торгів. Крім перерахованих функцій, комісія виконує функцію контролю правил біржових торгів, інформування біржового комітету про порушення і підготовку відповідних документів. Комісія здійснює підготовку пропозицій про заміну повноважень учасників і представників.

Комісія з прийому нових членів біржі виконує наступні функції: розглядає заяви про прийняття членів біржі, аналізує фінансове і господарське становище фірм, підприємств, які виявили бажання стати членами біржі, здійснює оцінку професійних і ділових якостей нових членів біржі, розробляє прогнози і рекомендації Біржовому комітету (Раді директорів) про прийняття нових членів біржі.

Серед комерційних організацій, які створюються біржею, є розрахункова палата, біржові складські приміщення.

Розрахункова палата – єдиний розрахунково - фінансовий центр, який обслуговує біржову торгівлю, тобто реєструє, оперативно здійснює контроль і розрахунки за біржовими операціями, одержує гарантійні внески за контрактами, готує матеріали з угод для Котирувальної комісії.

Функції і завдання:

- ✓ реєстрація всіх угод, укладених у біржовому залі протягом біржового дня;
- ✓ реєстрація попиту та пропозиції на біржі за даними відповідних заявок, зроблених продавцями й покупцями;
- ✓ здійснення розрахунків зі сторонами за біржовими угодами;
- ✓ оформлення всіх документів, пов'язаних з розрахунками й реєстрацією угод.

Розрахункова палата виступає третьою стороною по ф'ючерських угодах, вона стає покупцем стосовно кожного продавця і навпаки.

Розрахункова палата через певні періоди здійснює перерахунок всіх рахунків клієнтів, тим самим визначаючи їхнє фінансове становище: виставляє вимоги до оплати різниці тим, хто поніс збиток, і оплачує прибуток учасникам, які виграли..

Складські приміщення використовуються біржею для організації постачання товарів. Склади можуть належати біржам, а можуть бути орендовані.

Тема № 3. Регулювання біржової діяльності

Тема уроку № 8: Поняття і необхідність регулювання біржової діяльності

Мета уроку: сформувати поняття про товарні біржі.

Матеріал уроку:

Біржова діяльність у ринковій економіці строго регулюється як з боку держави, так і з боку учасників біржового процесу шляхом розробки й введення системи біржових правил.

Регулювання біржової діяльності – сукупність конкретних способів і прийомів по певному впорядкуванню роботи бірж і укладання біржових угод на основі встановлених правил і вимог.

Метою регулювання біржової діяльності є забезпечення стабільності, збалансованості й ефективності біржового ринку.

Основним завданням регулювання біржової діяльності є запобігання маніпулюванню цінами, захист інтересів дрібних фірм і спекулянтів.

Механізм біржового регулювання включає правове, нормативне й інформаційне забезпечення.

Правове забезпечення – законодавчі акти, постанови, укази та інші правові документи органів управління.

Нормативне забезпечення включає інструкції, нормативи, норми, методичні вказівки й роз'яснення, а також правила, які затверджуються з організаціями - професійними учасниками біржового ринку.

Інформаційне забезпечення – різна економічна, комерційна, фінансова та інша інформація.

Біржа має зовнішнє і внутрішнє регулювання. *Внутрішнє регулювання* - це підпорядкованість її діяльності власним нормативним документам: Статуту, Правилам та іншим внутрішнім нормативним документам, що визначають діяльність даної біржі в цілому, її підрозділів і працівників. *Зовнішнє регулювання* - це підпорядкованість діяльності біржі нормативним актам держави, інших організацій, міжнародним угодам. З цих позицій розрізняють:

- ✓ державне регулювання біржової діяльності, що здійснюється державними органами, в компетенцію яких входить виконання тих або інших функцій регулювання;
- ✓ саморегулювання ринку, регулювання з боку професійних учасників ринку.

Державне регулювання включає:

- ✓ розробку й реалізацію спеціальних нормативно - правових актів;
- ✓ створення стандартів, тобто набору обов'язкових вимог до учасників біржового ринку;
- ✓ регламентацію основних процедур і державний контроль за дотриманням чинного законодавства з боку учасників ринку.

Завдання державного регулювання:

- ✓ реалізація державної політики розвитку біржового ринку;
- ✓ забезпечення рівних прав і безпеки для професійних учасників і клієнтів;
- ✓ створення інформаційної системи про біржовий ринок і контроль за обов'язковим розкриттям інформації учасниками ринку.

Форми державного управління включають:

а) пряме, або адміністративне управління:

- ✓ створення єдиної правової бази функціонування бірж;
- ✓ реєстрація учасників ринку;
- ✓ ліцензування професійної діяльності на біржовому ринку;
- ✓ забезпечення гласності й рівної інформованості всіх учасників ринку;
- ✓ підтримання правопорядку на ринку;

б) побічне, або економічне управління біржовим ринком ведеться державою через:

- ✓ встановлення системи оподаткування біржової діяльності (ставки податків, пільги й звільнення від них);
- ✓ грошову політику (процентні ставки, мінімальний розмір заробітної плати та ін.);
- ✓ державні капітали (держбюджет, позабюджетні фонди та ін.).

Державне регулювання не повинне мати заборонного характеру.

Саморегулювання припускає використання методів суспільного регулювання. До таких методів відносяться: розробка правил професійної діяльності на біржовому ринку і їхнє повсюдне застосування на практиці, заборона несумлінної реклами, формування громадської думки про біржову діяльність.

До позитивних сторін саморегулювання можна віднести:

1. Розробку правил поведінки самими професійними учасниками конкретного біржового ринку, які знають його особливості;
2. Економію державних коштів, скорочення апарата управління біржовим ринком;
3. Встановлення громадського контролю, тому що учасники біржового ринку, як правило, більше зацікавлені в нормальному регулюванні, ніж урядові чиновники;
4. Введення етичних норм поведінки професійних учасників біржового ринку за допомогою громадського контролю.

У світовій практиці переважають дві моделі регулювання біржової діяльності:

1. Регулювання біржового ринку є переважно функцією державних органів (державне регулювання). Тільки невелику частину повноважень щодо нагляду, контролю, установлення правил держава передає біржам (**французька модель біржі**).

2. При збереженні за державою основних контрольних позицій максимально можливий обсяг повноважень передається біржам (принцип саморегулювання). При цьому значне місце в контролі займають не тверді приписи, а сталі традиції, система узгоджень і переговорів (**англійська модель біржі**).

У багатьох країнах використовується змішана модель регулювання біржової діяльності, хоча державне регулювання помітно посилилося в останні 20 років. Раніше біржова торгівля регулювалася переважно нормами й правилами, що розроблялися самими біржами.

Домашнє завдання:

1. 1, ст.16-22, конспект
2. Опишіть, яка модель біржі вам більше сподобалась і чому.

Відповіді надсилати на адресу anylesik@gmail.com. В темі листа зазначайте прізвище, групу, назву предмета; в тексті листа – номер та дату уроку.